

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Høringsnotat

Ihht liste

Nr.

Vår ref
16/2062

Dato
22.06.2016

FORDELING AV NORSK TIPPINGS OVERSKUDD ØREMERKET SAMFUNNSNYTTIGE OG HUMANITÆRE ORGANISASJONER

1. BAKGRUNN

Norsk Tippings overskudd fordeles til samfunnsnyttige formål etter lov 28. august 1992 nr. 103 om pengespill m.v. (pengespiloven) § 10. Av Norsk Tippings overskudd er 18 % øremerket samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Fordelingen av midlene er regulert i forskrift 12. juni 2009 nr. 640 om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping. Frem til 2014 ble 82,9 % av disse midlene inntil 511 mill. kroner fordelt til de 10 humanitære (10H)¹, mens de resterende 17,1 % ble tilgjengelig for fordeling av Lotteri- og stiftelsestilsynet etter søknad fra øvrige organisasjoner som har hatt automatinntekter. Fordelingen til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra 2009 skulle sikre at organisasjonene som var inne på gevinstautomatmarkedet i 2002 fikk en andel fra tippenøkkelen tilsvarende inntektene de hadde fra automater i 2001 etter at disse ble forbudt.

¹ 10H = Røde Kors, Redningsselskapet, Norsk Folkehjelp, Kreftforeningen, Norges Handikapforbund, Norges Blindforbund, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke, Redd Barna, Nasjonalforeningen for folkehelsen og Flyktninghjelpen.

Stortinget vedtok 17. juni 2003 lov om endringer i lotteri- og pengespillovgivningen, jf. Ot.prp. nr. 44 (2002-2003) og Innst. O. nr. 124 (2002-2003). Vedtaket forutsatte at driften av gevinstautomater ble avvirket, og at Norsk Tipping skulle ha enerett til drift av automater (automatreformen). Bakgrunnen for vedtaket var blant annet de økende problemene med spilleavhengighet. Automatoperatører fremmet sak for norske domstoler med påstand om at automatereformen var i strid med EØS-avtalen. I tillegg anla ESA² søksmål mot Norge for EFTA-domstolen i mars 2006. EFTA domstolens avgjørelse i saken kom 14. mars 2007. Høyesterett avgjorde som siste instans rettstvisten om automatereformen for de norske domstolene ved dom 26. juni 2007. Både EFTA-domstolen og Høyesterett kom til at automatereformen lovlig kunne gjennomføres. Under rettsprosessene ble gjennomføringen av lovendringene utsatt ved midlertidig forføyning, og i praksis kom derfor ikke ordningen for tildeling av midler til automatorganisasjoner i gang før i 2008.

I Ot.prp. nr. 44 (2002-2003) s. 34 heter det: "Det legges derfor til grunn at det i denne omgang ikke bør tas sikte på en vesentlig endring i fordelingen av automatinntekter slik de har utviklet seg fram til 2001, men at det på sikt bør vurderes en omfordeling i lys av veksten i Norsk Tippings samlede spilleoverskudd." I Innst. O. nr. 124 (2002-2003) fra familie, kultur og administrasjonskomiteen s. 19 heter det: "Flertallet mener det bør foretas en evaluering innen 5 år etter at loven er vedtatt for å se om Stortingets forutsetninger med Norsk Tipping AS' automatmonopol virker etter hensikten." Videre heter det: "Flertallet vil anbefale at evalueringsresultater og eventuelt endringer i fordelingen mellom organisasjoner både i og utenfor den nye ordningen legges fram for Stortinget som egen sak."

Som en oppfølging av Stortingets henstilling bestilte Kulturdepartementet en konsulentutredning som skulle kartlegge samfunnsnyttige og humanitære organisasjoners økonomi og betydningen av spill- og lotteriinntekter. Utredningen skulle videre foreslå alternative vilkår og modeller for fordeling av Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Oppdraget ble gjennomført av Oxford Research i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning (ISF). Departementet nedsatte en referansegruppe for utredningsarbeidet, som ble ledet av Oxford Research. Frivillig sektor var representert i referansegruppen med organisasjoner som mottar midler fra Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner (Blindedeforbundet, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Røde Kors og Redningsselskapet) og organisasjoner som ikke har vært en del av ordningen fra 2009 (SOS-barnebyer og Norske Kvinners Sanitetsforening). I tillegg deltok ExtraStiftelsen, Lotteri- og stiftelsestilsynet og Norsk Tipping. Utredningen³ ble ferdigstilt i april 2013 og sendt på høring sammen med forslag om nye vilkår for hvem som kan motta midler fra Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. I oktober 2013 sendte departementet forslag til

² European Surveillance Authority, EFTAs overvåkningsorgan.

³ Oxford Research: Fordeling av Norsk Tippings overskudd øremerket humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner, april 2013.

fordelingsmodell på høring til sektoren, som tok utgangspunkt i høringsrunden fra april.

På bakgrunn av høringsrundene fra april 2013 om kriterier for ordningen og oktober 2013 om fordelingsmodell vedtok regjeringen ny fordelingsmodell for Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner i 2014 (18-prosenten). Før 2014 var det kun organisasjoner som tidligere hadde inntekter fra spilleautomater som kunne motta disse midlene. Fra 2014 kan også organisasjoner som ikke har hatt automatinntekter søke midler, jf. endringsforskrift av 14. mai 2014 nr. 639.

Fordelingsgrunnlag består av søkers driftskostnader i henhold til forrige års regnskap, med enkelte fradrag. Tilskudd til "nye" organisasjoner fordeles av Lotteritilsynet etter søknad. Det ble samtidig vedtatt en overgangsordning for organisasjonene som stod som mottakere i ordningen før 2014. Overgangsordningen gjelder ut 2017. I overgangsperioden vil organisasjonene som har hatt automatinntekter motta tilsvarende andel som tidligere. I 2015 mottok organisasjonene totalt 636,5 mill. kroner fra 18-prosenten. 76 mill. kroner av disse midlene gikk til organisasjoner som har kommet inn i ordningen etter ny modell. Endelig modell for fordelingen av overskuddsmidler til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner skal vedtas innen 2018.

Departementets forslag til permanent ordning fra 2018 omfatter to alternativer:

- 1) Beredskapsorganisasjonene Redningsselskapet, Røde Kors og Norsk Folkehjelp mottar en fast årlig prosentandel basert på det tilskudd organisasjonene mottok i 2015. Øvrige organisasjoner søker på like vilkår.
- 2) 10 H organisasjonene mottar en fast årlig prosentandel basert på det tilskudd organisasjonene mottok i 2015. Øvrige organisasjoner søker på like vilkår.

Alternativ 1 er i hovedsak en videreføring av regjeringens vedtatte fordelingsmodell fra 2014, samt at de tre beredskapsorganisasjonene mottar en fast andel for å sikre videreføring av viktige nasjonale rednings- og beredskapsoppgaver jf. Meld 21 (2011-2012).

Alternativ 2 er lik alternativ 1 med unntak av at det legges opp til at 10 H skal motta en årlig prosentandel tilsvarende det tilskudd organisasjonene mottar i 2015.

Sundvolderklæringen sier at store humanitære organisasjoner skal prioriteres. Departementet vil derfor vurdere en minstegrense for deltakelse i ordningen fra 2018 for å sikre at ordningen når de store og humanitære organisasjonene. Departementet foreslår videre at ICNPO kategori 7100 interesseorganisasjoner utgår.

2. FORMÅL

Formålet med ordningen er å sikre viktige samfunnsoppgaver som utføres av store landsdekkende samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner, deriblant nasjonal

beredskap. I Frivillighetserklæringen heter det: "Regjeringen anerkjenner frivilligheten som en viktig aktør i å løse samfunnsoppgaver blant annet som leverandør av helse- og sosialtjenester og i beredskapsarbeidet." Fordelingen av Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner skal bygge på mer objektive kriterier og kunne stå seg over tid. Store humanitære organisasjoner skal prioriteres, jf. Sundvolderklæringen. Ordningen skal være enkel og ubyråkratisk og være i tråd med EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Tilskuddet regnes som frie midler innenfor de rammer som følger av organisasjonens godkjenning etter lotteriloven. Dette er i tråd med regjeringens mål om mindre byråkrati for frivillige organisasjoner.

3. GJELDENE RETT

3.1. Om fordeling av Norsk Tippings midler til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner

Etter lov 28. august 1992 nr. 103 om pengespill m.v. (pengespilloven) § 10 skal overskuddet fra spillvirksomheten i Norsk Tipping og datterselskap fordeles først med 6,4 % til helse- og rehabiliteringsformål. Deretter fordeles resterende overskudd med 64 % til idrettsformål, 18 % til kulturformål og 18 % til samfunnsnyttige eller humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Midlene fordeles nærmere av Kongen. Den nærmere fordeling av midlene til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner reguleres av forskrift 12. juni 2009 nr. 640 om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping. I henhold til § 4 skal 82,9 % av disse midlene fordeles til 10 H. De resterende 17,1 % fordeles av Lotteri- og stiftelsestilsynet etter søknad. Søkere kan bare være humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner som hadde inntekter fra lovlig oppstilte gevinstautomater i 2002, og som var godkjent som lotteriverdig organisasjon av Lotteritilsynet etter tidligere § 10 i lotteriloven jf. lovens § 5. For å få tilskudd må organisasjonen fortsatt være godkjent. Det kan søkes om beløp tilsvarende det organisasjonen hadde som inntekt fra automater i 2001. Fra 2014 kunne også organisasjoner som ikke har hatt automatinntekter søke om midler etter § 6a dersom de fyller vilkårene som lotteriverdig, registrert i Frivillighetsregisteret under angitte kategorier, landsdekkende, ikke-fortjenestebasert og med frivillig innsats som en viktig del av virksomheten, samt andreorientert, dvs. produsere goder eller tjenester for utenforstående.

3.2. Om begrepet samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner

Etter pengespilloven § 10 mottar "samfunnsnyttige eller humanitære organisasjoner" 18% av overskuddet fra Norsk Tippings spillvirksomhet. Begrepet "samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner" brukes også i forskrift om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping. Denne forskriften gir kriteriene for hvilke organisasjoner som faller innenfor dette begrepet under dagens ordning. Lov 24. februar 1995 nr. 11 om lotterier m.v. (lotteriloven) bruker begrepet "humanitært eller samfunnsnyttig formål". Begrepet "samfunnsnyttig og humanitær virksomhet" har en langt snevrere betydning i lotterilovens forstand enn det folk flest legger i begrepet ut fra en ren språklig forståelse. Det fremkommer av lotteriloven at tillatelse til å avholde lotteri i Norge bare kan gis til organisasjoner eller foreninger som avholder lotteri til "inntekt for et humanitært eller samfunnsnyttig formål", jf.

lotteriloven § 5 første ledd. Tillatelse gis til landsdekkende, regionale eller lokale organisasjoner eller foreninger som i sin virksomhet ivaretar et humanitært eller samfunnsnyttig formål innenfor det området lotteriet foregår, jf. lotteriloven § 6 annet ledd, første punktum. Begrepet humanitært formål har i praksis bydd på få avgrensingsproblemer. Det ligger i begrepet at inntektene skal gå til hjelpevirksomhet av ulik art, som f.eks. redningsarbeid.

Begrepet samfunnsnyttig gir mulighet for en vid fortolkning. I forarbeider og praksis etter lotteriloven har det utviklet seg visse retningslinjer for hvilke formål som anses samfunnsnyttige etter lotteriloven. Følgende hensyn er lagt til grunn i praktiseringen av loven: Organisasjoner eller foreninger som ivaretar privatøkonomiske tiltak eller har et kommersielt formål, blir ikke regnet for å ivareta et samfunnsnyttig formål etter lotteriloven. Det gis ikke lotteritillatelse til f.eks. lotteri til inntekt for en bedrift, selv om bedriften trues av konkurs med blant annet tap av arbeidsplasser og skatteinntekter til følge. Det gis heller ikke tillatelse til foreninger, organisasjoner eller sammenslutninger som har ivaretagelse av medlemmenes økonomiske interesser som formål som f.eks. arbeidsgiver- og arbeidstaker organisasjoner som NHO og LO.

Typiske offentlige oppgaver som bygging og vedlikehold og drift av barnehager, skoler, sykehus, aldershjem, rehabiliteringssentre, kirker m.m. blir heller ikke regnet som samfunnsnyttige formål. Etter fast praksis regnes heller ikke drift av slike bygninger eller anlegg som samfunnsnyttige etter lotteriloven. Det er vanligvis heller ikke adgang til å finansiere erverv av grunn til offentlige formål eller rekreasjonsområder som hestehager, naturiststrender e.l. med lotteriinntekter. Hobby- og fritidsforeninger for voksne blir som hovedregel ikke ansett som samfunnsnyttig virksomhet etter lotteriloven. Bridgeklubber, småbåtforeninger, modelljernbaneklubber, hundeklubber o.l. faller dermed utenfor ut fra den tanke at voksne mennesker selv skal finansiere sine fritidsaktiviteter.

Eksempler på organisasjoner som kan få lotteritillatelse men som likevel faller utenfor denne ordningen er hobby- og fritidsforeninger for barn og unge. De fleste idrettslag anses som samfunnsnyttig virksomhet etter lotteriloven, men er ikke omfattet av ordningen, da disse mottar tippemidler over Norsk Tippings overskudd til idrettsformål.

4. DEPARTEMENTETS FORSLAG

Det legges opp til to alternativer i høringsnotatet. Kriteriene for deltakelse vil være lik for "nye" organisasjoner i begge alternativene. Det redegjøres for disse under. Det foreslås videre å sikre beredskapsorganisasjonene Redningsselskapet, Røde Kors og Norsk Folkehjelp (heretter omtalt som beredskapsorganisasjonene) uavhengig av alternativ for å sikre videreføring av viktige nasjonale rednings- og beredskapsoppgaver utført av redningsorganisasjoner jf. Meld 21 (2011-2012).

4.1. Alternativ 1: De tre beredskapsorganisasjonene mottar en fast årlig andel. Øvrige organisasjoner søker på lik linje i henhold til kriterier, jf. punkt 5. Alternativ 1 er i hovedsak en videreføring av regjeringens vedtatte fordelingsmodell for nye organisasjoner fra 2014, jf. § 6a i forskrift nr. 640 om fordeling av Norsk Tippings

overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Organisasjonene må være lotteriverdig, registrert i Frivillighetsregisteret under utvalgte kategorier, landsdekkende, ikke-fortjenestebasert, ha frivillig innsats som en viktig del av virksomheten og være andreorienterte, dvs. produsere tjenester eller goder for utenforstående. Fordelingsmodellen tar utgangspunkt i Oxford Research' utredning fra 2013 og innspill fra majoriteten av organisasjonene fra høringsrundene i 2013, samt innspill fra innspillseminar om 18-prosenten i november 2015, og innspill fra organisasjonene i perioden 2014-2016. Erfaringer fra søknadsårene 2014-2015 er lagt til grunn i forslaget for den søknadsbaserte delen av ordningen. Beredskapsorganisasjonene mottar en fast årlig prosentandel basert på det tilskudd disse organisasjonene hadde i 2015.

4.2. Alternativ 2: De 10 humanitære (10 H) organisasjonene mottar en fast årlig andel. Øvrige organisasjoner søker i henhold til kriterier, jf. punkt 5.

Alternativ 2 er lik alternativ 1 med unntak av at 10H mottar en fast årlig prosentandel basert på mottatt tilskudd til disse organisasjonene i 2015. Samlet taper disse organisasjonene mest på omleggingen av ordningen. I Oxford Research' rapport s. 27 heter det blant annet: "Et generelt funn som går på tvers av organisasjonene i 10H-gruppen, er at 18 % midlene er av stor betydning fordi dette er forutsigbare og frie midler uten krav til rapportering." Øvrige organisasjoner søker i henhold til dagens vilkår og fordelingsmodell, jf. § 6a i forskrift nr. 640 om fordeling av Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Organisasjonene må være lotteriverdig, registrert i Frivillighetsregisteret under utvalgte kategorier, landsdekkende, ikke-fortjenestebasert, ha frivillig innsats som en viktig del av virksomheten og være andreorienterte, dvs. produsere tjenester eller goder for utenforstående. Fordelingsmodellen tar utgangspunkt i Oxford Research' utredning fra 2013 og innspill fra majoriteten av organisasjonene fra høringsrundene i 2013, samt innspill fra innspillseminar om 18-prosenten i november 2015, og innspill fra organisasjonene i perioden 2014-2016. Erfaringer fra søknadsårene 2014-2015 er lagt til grunn i forslaget for den søknadsbaserte delen av ordningen

Vi ber om høringsinstansenes syn på alternativene. Departementet vil ta endelig stilling til saken etter høringen. Forslaget vil bli omtalt i Stortingsmeldingen om spill som skal fremmes for Stortinget før jul i 2016. Dette er i tråd med ønsker fra frivillig sektor om at hovedprinsipper for ordningen skal forelegges Stortinget. Forslag til forskrift for ordningen vil bli sendt på høring etter meldingen er behandlet i Stortinget.

4.3. Fordelingsgrunnlag

Departementet har mottatt positive tilbakemeldinger på fordelingsmodellen basert på at den tar utgangspunkt i gjenbruk av data fra momskompensasjonsordningen, er enkel for brukerne og effektiv for forvalter. Departementet legger derfor opp til at fordelingsgrunnlag for organisasjoner som mottar tilskudd etter søknad, jf. § 6b i dagens forskrift videreføres i begge alternativene:

Tilskuddet fordeles mellom organisasjonene etter følgende formel:

$$\text{Tilskudd} = \frac{\text{Fordelingsgrunnlag for den enkelte søker}}{\text{Sum av fordelingsgrunnlag for alle godkjente søkere}} \times \text{beløp til fordeling}$$

Fordelingsgrunnlag for den enkelte søker består av sentralleddets driftskostnader i henhold til forrige års regnskap, med følgende fradrag:

- kostnader som faller utenfor den frivillige og ikke-fortjenestebaserte delen av virksomheten
- kontantoverføringer til egen organisasjon og samarbeidspartnere i utlandet
- øvrige lønnskostnader til personell stasjonert i utlandet
- totale driftskostnader knyttet til virksomhet som er kompensasjonsberettiget gjennom lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner m.v., herunder frivillige organisasjoner som på vegne av kommune eller fylkeskommune produserer helse-, undervisnings- eller sosiale tjenester som kommune eller fylkeskommune er lovpålagt å utføre.

Fordelingsgrunnlaget blir hentet fra data som blir innrapportert i forbindelse med søknad om momskompensasjon for frivillige organisasjoner. Det er kun sentralleddet som kan søke. Dersom en organisasjon ikke har søkt om momskompensasjon etter forenklet modell må organisasjonen som en del av søknaden innrapportere driftskostnader og fradrag. Dersom det skulle skje endringer i krav til søknad om momskompensasjon vil dette kunne medføre behov for enkelte mindre justeringer i ordningen for å sikre gjenbruk av data.

4.4. Beredskapsorganisasjonene

Et viktig element i norsk redningstjeneste er de frivillige redningsorganisasjonene, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. Beredskapsmeldingen ble behandlet i Stortinget 13. juni 2013, jf. Meld. 21 (2012-2013). Meldingen ble enstemmig innstilt og fremhever blant annet følgende: "De frivillige spiller en sentral og integrert rolle i redningstjenesten [...] I mange sammenhenger er de [...] eneste tilgjengelige ressursen i akutfasen." Beredskapsorganisasjonene har en avgjørende rolle og bør sikres stabile og forutsigbare rammevilkår som del av samvirkemodellen for redning og beredskap. I justiskomiteens Innst. 6 S for statsbudsjettet 2016 heter det: "Komiteen ber regjeringen, i år som i fjor, om å foreta en helhetlig gjennomgang av behovet for en styrking av rammevilkårene for frivillige organisasjoner i rednings-tjenesten." Norge er avhengig av frivillige ressurser for å kunne sikre en nasjonal redningstjeneste som når alle uansett hvor i landet katastrofen inntreffer. Redningsselskapet, Røde Kors og Norsk Folkehjelp har en sentral rolle i denne sammenhengen, og har bygget opp kompetanse og beredskap over lang tid. Disse tre organisasjonene utfører oppgaver som er sentrale for norsk redning og beredskap og ivaretar vesentlige samfunns- og humanitære oppgaver som må videreføres. Det er viktig å sikre at rednings- og beredskapsoppgaver utført av beredskapsorganisasjonene kan fortsette på tilsvarende nivå som i dag. Departementet foreslår derfor at disse organisasjonene sikres en fast andel i en ny fordelingsmodell. I dag mottar Røde Kors 34,9 %, (215 mill. kroner) Redningsselskapet 21,5 % (132 mill. kroner) og Norsk Folkehjelp 2,6 % (16 mill. kroner) av Norsk Tippings overskudd. Departementet foreslår derfor at de tre

beredskapsorganisasjonene mottar en fast årlig prosentandel basert på tilskudd til disse organisasjonene i 2015.

4.5. Innføring av minstegrense

I Sundvolderklæringen under punkt om spill heter det at "de store humanitære skal prioriteres". Det finnes ingen juridisk definisjon av en stor humanitær organisasjon. Departementet foreslår derfor at det innføres en minstegrense for deltakelse i ordningen for å sikre at denne forbeholdes store samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Fordelingsgrunnlag for den enkelte søker består av søkers driftskostnader i henhold til forrige års regnskap, med enkelte fradrag. Det er derfor naturlig at en minstegrense knyttes til nivå på fordelingsgrunnlag. På bakgrunn av erfaringer med ordningen i 2014-2015 foreslår departementet en minstegrense på 20 mill. kroner i fordelingsgrunnlag for den enkelte søker.

4.6. Søknadsfrist

Departementet foreslår at søknadsfristen som i dag settes til 1. september. Den sammenfaller med fristen for å søke om momskompensasjon. Basert på gjenbruk av data fra momsordningen er dette mest effektivt for søkere og forvalter. Felles søknadsfrist åpner også opp for at det på sikt kan gjøres ytterligere forenklinger i søknadsprosessen.

5. FORSLAG TIL KRITERIER FOR DELTAKELSE I ORDNINGEN

De foreslåtte kriteriene avgrensner begrepet "samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner" i tilknytning til fordelingen av Norsk Tippings overskudd, og definerer hvilke organisasjoner som vil kunne falle innenfor ordningen. Praksis etter lotteriloven vil bli lagt til grunn for vurderingen av hvilke organisasjoner som i denne sammenheng anses å drive samfunnsnyttig eller humanitær virksomhet. På bakgrunn av erfaringer fra søknadsårene 2014-2015 vil departementet foreslå justeringer i enkelte av vilkårene for deltakelse i ordningen. Departementet foreslår å legge til grunn at for å kunne motta midler til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner må organisasjonen oppfylle samtlige av de følgende kriterier:

- lotteriverdig og registrert i Lotteriregisteret
- registrert i Frivillighetsregisteret under angitte kategorier
- landsdekkende
- ikke-fortjenestebasert og frivillig innsats som en viktig del av virksomheten
- andreorientert

Departementets vurdering av hvert kriterium følger nedenfor. Departementet vil fastsette nærmere retningslinjer for disse kriteriene ved behov. Ordningen skal forvaltes av Lotteri- og stiftelsestilsynet. Lotteri- og stiftelsestilsynet skal i tvilstilfeller avgjøre om en enhet oppfyller kriteriene for deltakelse i ordningen.

5.1. Organisasjonen må være lotteriverdig, jf. lov om lotterier, og registrert i Lotteriregisteret. Organisasjoner som har et humanitært eller samfunnsnyttig formål kan søke om å bli godkjent som lotteriverdig, jf. lotteriloven § 5. Typiske offentlige oppgaver, aktiviteter med kommersielt tilsnitt, privatøkonomiske tiltak og hobby- og

fritidsforeninger for voksne regnes ikke som humanitært eller samfunnsnyttig formål. Det er Lotteri- og stiftelsestilsynet som etter søknad godkjenner lotteriverdige organisasjoner. Departementet mener vilkåret om at organisasjonen skal være godkjent som lotteriverdig etter lotteriloven er lite tyngende for søkerne, da de fleste søkere til ordningen allerede er godkjent som lotteriverdig.

For å sikre at formålet med ordningen ivaretas foreslår departementet å tydeliggjøre at organisasjoner som er godkjent som lotteriverdig med særvilkår ikke er søknadsberettiget. De fleste av disse organisasjonene er godkjent med særvilkår om at eventuelle lotteriinntekter skal gå til den delen av deres virksomhet som er rettet mot barn og unge under 18 år. Slike hobby- og fritidsforeninger er ikke en del av målgruppen for ordningen, jf. krav til kategori i Frivillighetsregisteret. Departementet foreslår at godkjenning må foreligge innen søknadsfristen 1. september, og ikke per 1. januar som i den midlertidige ordningen 2014-2017.

5.2. Organisasjonene må være registrert i Frivillighetsregisteret under minst en av følgende kategorier:⁴

- ICNPO 3400 andre helsetjenester
- ICNPO 4100/4200 sosiale tjenester/krisehjelp og støttearbeid
- ICNPO 5100/5200 natur- og miljøvern/dyrevern

Søker må kunne vise til at en sentral del av organisasjonens virksomhet faller inn under minst en av nevnte kategorier. Hele organisasjonens (sentralledd og tilhørende underledd/avdelinger) virksomhet legges til grunn. Kategoriinndeling skjer i henhold til klassifikasjonsskjema utarbeidet av departementet, jf. § 4 i forskrift 15. oktober 2008 nr. 1214 til lov om register for frivillig virksomhet. Departementet kan fastsette nærmere regler om krav til registrering i de ulike kategoriene.

Antall enheter registrert i angitte kategorier i dagens ordning per 27. mai 2016:

Formål	ICNPO	Antall enheter*
Andre helsetjenester	3400	1070
Sosiale tjenester	4100	1690
Krisehjelp- og støttearbeid	4200	890
Natur- og miljøvern	5100	596
Dyrevern	5200	164

⁴ Ved registrering i Frivillighetsregisteret skal det oppgis kategori for aktivitets- og virksomhetsområde i henhold til klassifikasjonsskjema utarbeidet av departementet, jf. forskrift 15. oktober 2008 nr. 1214 til lov om register for frivillig virksomhet § 4. Klassifikasjonsskjemaet bygger på et sett av internasjonalt anerkjente kategorier for frivillig virksomhet – International Classification of Nonprofit Organizations (ICNPO-kategorier). ICNPO-kategoriene har to nivåer. På første siffernivå angis innen hvilket område aktiviteten foregår, slik som 3 Helse. På andre siffernivå blir dette området nærmere avgrenset, slik som 3400 Andre helsetjenester. Se tabell som viser tilgjengelige kategorier:

<https://www.brreg.no/lag-og-foreninger/registrering-i-frivillighetsregisteret/tilgjengelige-kategorier-av-virksomhet/>

Interesseorganisasjoner	7100	4620**
-------------------------	------	--------

*En organisasjon kan være registrert i inntil 3 kategorier og kan således være talt flere ganger.

** Utgår.

Kategoriinndelingen i Frivillighetsregisteret får økt betydning når den kobles opp til tilskuddsordninger. Erfaringer fra søknadsårene 2014-2015 viser at kategori 7100 Interesseorganisasjoner omfatter en stor bredde av organisasjoner med aktivitet og virksomhet innenfor en rekke ulike områder, deriblant kultur og rekreasjon som er definert ut av ordningen. Kategorien omfatter betydelig flere organisasjoner enn de øvrige kategoriene som kommer inn under ordningen, og er vanskelig å avgrense til organisasjoner som faller inn under målgruppen. Det er heller ingen hinder for at organisasjoner som ligger utenfor dagens målgruppe, jf. forskrift nr. 640 av 12. mai 2014 om fordeling av Norsk Tippings overskudd til samfunnsnyttige og humanitære § 6a, kan registrere seg som en interesseorganisasjon. Dette skaper utfordringer med hensyn til vurderinger av organisasjoner som utelukkende er registrert i kategori 7100 Interesseorganisasjon. Majoriteten av dagens søkere i midlertidig ordning er registrert i flere av de angitte kategoriene. Kulturdepartementet vil derfor vurdere å begrense antall godkjente kategorier til: ICNPO 3400 andre helsetjenester, ICNPO 4100 sosiale tjenester, ICNPO 4200 krisehjelp og støttarbeid, ICNPO 5100 natur- og miljøvern og ICNPO 5200 dyrevern. Det er Brønnøysundregistrene som vurderer om krav til registrering i de ulike ICNPO kategoriene er oppfylt. Frivillighetsregisternemnda er klageinstans. Lotteri- og stiftelsestilsynet vurderer om en sentral del av organisasjonens virksomhet faller inn under en av de angitte kategoriene.

FNs statistikkdivisjon har til vurdering et forslag om å revidere ICNPO-kategoriene i FN's håndbok for behandling av ideelle og frivillige organisasjoner i nasjonalregnskaps-systemet. Både kategoriseringen av organisasjonene i Frivillighetsregisteret og det norske satellitregnskapet for ideelle og frivillige organisasjoner bygger på klassifikasjonssystemet i FN's håndbok. Departementet vil igangsette et arbeid for å vurdere konsekvensene av de foreslåtte endringene. Dette vil kunne få innvirkning på hvordan organisasjoner klassifiseres i Frivillighetsregisteret. Departementet vil legge til grunn at eventuelle endringer ikke skal få konsekvenser for hvilke organisasjoner som vil komme inn under ordningen. For eksempel vil fortsatt natur- og miljøvern omfattes av ordningen selv om kategorien skulle få en annen kode, og tilsvarende for øvrige foreslåtte kategorier. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet som egen høringssak når arbeidet ferdigstilles fra FN's statistikkdivisjon.

5.3. Organisasjonene må være landsdekkende og drive frivillig virksomhet på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Med landsdekkende organisasjon menes en organisasjon som har formål og aktivitet av nasjonalt omfang. Det vil si at formålet og aktiviteten må drives ut over det rent regionale og lokale. En rekke tilskuddsordninger under ulike departement benytter seg av begreper som landsdekkende eller nasjonale organisasjoner. Det finnes ingen juridisk felles definisjon for begrepet. I KUDs veileder for statlige tilskuddsordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner 2014, s. 25 heter det blant annet om landsdekkende: "tellende lokallag er indikatorer på aktivitet". For å sikre at ordningen inkluderer organisasjoner som utfører viktige samfunnsoppgaver og

som kan koordinere og mobilisere til bred frivillig innsats ved kriser og ol. over hele landet, foreslås det å stille krav om at organisasjonen har et sentralledd eller sentralorganisasjon med tilknyttede underledd eller avdelinger med jevnlig regional og lokal aktivitet, fordelt geografisk rundt i landet. I vurderingen av om en avdeling eller et underledd har jevnlig aktivitet kan forvalter blant annet vektlegge: antall frivillige og eller betalende medlemmer, omfang av aktivitetstilbud og regelmessigheten i tilbud. Det er kun sentralletet eller sentralorganisasjonen som vil være søknadsberettiget.

Organisasjonen må ha tilstedeværelse i alle landsdeler i Norge.⁵ Regionreformen kan på sikt komme til å få konsekvenser for definisjonen av landsdekkende, jf. Meld. St. 22 (2015–2016) Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver. Departementet legger opp til at krav til landsdekkende vil få tilsvarende dekningsgrad også i fremtiden, men at landsdeler og fylker eksempelvis kan bli erstattet av regioner ol.

5.4. Organisasjonene må være ikke-fortjenestebaserte, med frivillig innsats som en viktig del av virksomheten, jf. forskrift 15. april 2013 nr. 386 om merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner (momskompensasjon). Med begrepet «ikke fortjenestebasert» siktes det til aktiviteter som ikke er egnet til å generere fortjeneste for dem som står bak aktivitetene. Med fortjeneste siktes det her til et overskudd som kan utdeles til eieren/medlemmene dersom organisasjonsform eller vedtektene tillater at det foretas utdelinger. En organisasjon som kommer inn under målgruppen kan likevel drive en aktivitet som isolert sett er egnet til å gå med overskudd. Betingelsen er at overskuddet i sin helhet blir ført tilbake til den frivillige virksomheten og ikke til den fortjenestebaserte delen av virksomheten.

Organisasjonen må kunne dokumentere at frivillig innsats er en viktig del av virksomheten. I momskompensasjonsordningen likestilles gratis arbeidsinnsats, medlemskontingent og gaver. Gratis styreinnsats vurderes som frivillig innsats, men blir ikke vurdert til å tilfredsstille kravet til frivillig innsats alene. Det må ikke være for tett knytning mellom kontingent, gaver eller gratis arbeidsinnsats og gjenytelser. I ordningen gjenbrukes egenerklæringsskjema fra momskompensasjonsordningen for å lette den administrative byrden for søkerne. På bakgrunn av innspill fra deler av frivillig sektor vil det bli vurdert å gjøre enkelte justeringer i egenerklæringsskjemaet som benyttes i momskompensasjonsordningen. Hensikten er å gjøre kravet om frivillig innsats mer forutsigbarhet og mindre skjønnsbasert fra den enkelte organisasjons side. Endringer i egenerklæringsskjema vil skje i dialog med frivillig sektor i pågående arbeid med momskompensasjons-ordningen.

5.5. Organisasjonene skal være andreorienterte, dvs. at organisasjonen produserer goder eller tjenester for utenforstående. I rapporten fra Oxford Research heter det at "andreorienterte organisasjoner som produserer tjenester eller goder for utenforstående, enten det er en bestemt sosial gruppe som funksjonshemmede, eller det er samfunnet mer generelt. Slike andreorienterte organisasjoner er viktig for å skape oppmerksomhet og foreslå løsninger på «problemer» som oppfattes som et

⁵ Nord-Norge, Trøndelag, Vestlandet, Østlandet og Sørlandet.

samfunnsmessig anliggende.¹⁶ I denne ordningen skal andreorienterte forstås som organisasjoner som produserer goder eller tjenester for flere enn egne medlemmer, dvs. at andre også skal kunne ha nytte av tjenestene eller virksomheten.

6. AVGRENSINGER

Følgende kategorier er ikke en del av ordningen: kultur og rekreasjon (ICNPO 1). Denne inkluderer musikk, teater og dans, kunst, brukskunst og arkitektur, historie, litteratur og språk, museer, samlinger og bibliotek, tidsskrifter og medier, andre kulturelle og kunstneriske aktiviteter. Alle typer idrett, sport og trim, også skytterlag, bedriftsidrett og idrett for personer med nedsatt funksjonsevne. Friluftsliv og speideren, motor og båtforening, dyreeierklubber, pensjonistlag, studentsamfunn, sosiale klubber (Rotary, Lions etc.), andre hobby- og fritidsaktiviteter. Utdanning og forskning (ICNPO 2), sykehjem, sykehus og psykiatriske institusjoner (ICNPO 3100, 3200, 3300), økonomisk og materiell støtte (ICPNO 4300), bolig- og lokalmiljø (ICNPO 6), interesseorganisasjoner (7100), juridisk rådgivning (ICNPO 7200), politiske organisasjoner (ICNPO 7300), legater og fremme av frivillighet (ICNPO 8), internasjonale organisasjoner (ICNPO 9), tros- og livssynsorganisasjoner (ICNPO 10), yrkes-, bransje og fagforeninger (ICNPO 11), andre (ICNPO 12), barne- og ungdomsorganisasjoner (ICNPO 13) og mangfold og inkludering (ICNPO 14).

Følgende organisasjoner kan ikke motta tilskudd uavhengig av kategori: Barne- og ungdomsorganisasjoner, paraplyorganisasjoner, internasjonale organisasjoner med hovedaktivitet i utlandet, hobby- og fritidsorganisasjoner og lukkede organisasjoner.

6.1. Barne- og ungdomsorganisasjoner. Barne- og ungdomsorganisasjoner faller utenfor ordningen. Disse mottar midler fra kulturandelen av NTs overskudd gjennom støtteordningen Frifond⁷ som gir tilskudd til sentralleddet til landsdekkende, frivillige og demokratiske organisasjoner med barne- og ungdomsaktivitet. Bevilgningen til Frifond utgjør i 2016 rundt 200 mill. kroner, hvorav den største andelen er spillemidler. Barne- og ungdomsorganisasjon defineres som en organisasjon av barn og ungdom som arbeider for barn og ungdom, og hvor mer enn halvparten av medlemmene er under 30 år.⁸ Dette utelukker imidlertid ikke organisasjoner som har en sentral del av virksomheten under relevante ICNPO kategorier, men hvor barn og unges aktivitet og deltakelse utgjør en liten andel av organisasjonens totale virksomhet og ikke kan ansees å være organisasjonens hovedformål.

6.2. Paraplyorganisasjoner. I denne ordningen defineres paraplyorganisasjoner som organisasjoner som er paraply for organisasjoner med egen selvstendig virksomhet og medlemmer/givere, og hvor disse organisasjonene kan søke dersom de fyller

⁶ Se rapport fra Oxford Research, "Fordeling av Norsk Tippings overskudd øremerket humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner" s. 36.

⁷ Frifond er en støtteordning som fordeler tilskudd til frivillig, demokratisk og lokal aktivitet for barn og unge i Norge. Ordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk teaterråd og Norsk musikkråd, på vegne av Kulturdepartementet. Ordningen ble etablert i 2001.

⁸ Definisjon fra Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner.

vilkårene. Paraplyorganisasjoner kan ikke legge til grunn den frivillige virksomheten og geografiske spredningen til sine medlemsorganisasjoner.

6.3. Internasjonale organisasjoner. Internasjonale organisasjoner faller utenfor ordningen. Regjeringen har gjort endringer i lotteriregelverket som tilgodeser denne gruppen, jf. endringsforskrift nr. 169 av 27. februar 2015. De nye lotteriene kan omsette for inntil 300 mill. kroner årlig. Organisasjonen må ha internasjonal aktivitet som utgjør minst 50 % av organisasjonens samlede regnskapsførte driftskostnader. I tillegg må organisasjonen ha minst 20 mill. kroner årlig i regnskapsførte driftskostnader for sin internasjonale aktivitet. Organisasjoner med internasjonal aktivitet som har nasjonal landsdekkende virksomhet innenfor en godkjent kategori kan søke dersom øvrige vilkår er oppfylt.

Lukkede organisasjoner hvor medlemskap skjer ved invitasjon er i denne ordningen ikke ansett for å være samfunnsnyttig og humanitær og kan ikke søke uavhengig av om de oppfyller øvrige vilkår.

7. NÆRMERE OM KONSEKVENSER AV FORSLAGET

En ny permanent ordning vil ikke lengre ta utgangspunkt i organisasjonenes tidligere automatinntekter, men være dynamisk i den forstand at nye organisasjoner som fyller vilkårene i fremtiden vil kunne delta i ordningen. Dette vil bidra til en mer robust modell, samtidig som viktige samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner sikres. Dersom ICNPO 7100 utgår og en minstegrense innføres vil de organisasjonene som fyller vilkårene motta større tilskudd enn dersom disse begrensningene ikke inngår. Alternativ 1 vil bety mer midler tilgjengelig etter søknad, mens alternativ 2 vil innebære at den søknadsbaserte delen av ordningen blir mindre. I alternativ 2 vil det i henhold til dagens nivå på NTs overskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner være rundt 100 mill. kroner tilgjengelig for nye søkere. I 2015 mottok nye organisasjoner 76 mill. kroner (organisasjoner som ikke har hatt automatinntekter).

7.1. Faste mottakere etter §3 (10H)

I dag mottar 10 organisasjoner 82,9 prosent av midlene som fordeles til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. I alternativ 1 vil flertallet av disse organisasjonene fortsatt være en del av ordningen. Flyktninghjelpen vil falle ut av ordningen med bakgrunn i at organisasjonen har sin aktivitet i utlandet, og ikke er en landsdekkende organisasjon i Norge. I alternativ 2 vil alle 10H organisasjonene fortsatt være en del av ordningen og motta en andel tilsvarende den de har i dag.

7.2. Mottakere etter søknad §4 (17,1-prosenten)

I begge alternativene vil flertallet av organisasjoner som i dag mottar midler etter søknad fra den resterende 17,1-prosenten av ordningen falle ut, da disse ikke vil oppfylle forslag til kriterier. Dette er foreninger som tidligere har hatt automatinntekter og inkluderer musikkorps, skytterlag, pensjonistklubber mfl. For en fullstendig oversikt over tildelinger fra 17,1-prosenten se Lotteri- og stiftelsestilsynets sider:

<https://lottstift.no/wp-content/uploads/2016/06/Tildeling-original-18pst-2015-.pdf>

Tall fra Lotteri- og stiftelsestilsynet fra tildelingsåret 2015 viser at av organisasjoner som fikk tildelt midler etter §4 var det 187 foreninger som fikk tildelt under 50 000 kroner og 273 som fikk tildelt under 100 000 kroner. I 2015 tilsvarte 17,1 prosenten 105,4 mill. kroner, hvorav 48,6 mill. ble fordelt på 381 organisasjonene.

Flertallet av disse organisasjonene vil ha tilgang til midler fra Frifond og/eller andre tilskuddsordninger. Mange av mottakerne fra 17,1-prosenten er underledd tilknyttet et sentralledd. Enkelte av disse sentralleddene vil kunne falle inn under målgruppen i ny ordning fra 2018 forutsatt at de fyller vilkårene. I etterkant av etableringen av ordning for automatorganisasjoner er grasrotandelen og momskompensasjonsordningen innført. Dette er frie midler. I 2015 mottok rundt 20 000 organisasjoner 1,2 mrd. kroner i momskompensasjon. Flertallet av disse var lokale lag og foreninger. Grasrotandelen tilførte organisasjoner på regionalt og lokalt nivå rundt 400 mill. kroner i 2016. Det har de siste årene vært en nedgang i søknadssum til 17,1-prosenten. Overskuddsmidlene fra denne potten går til nye organisasjoner i perioden 2014-2017, og vil fra 2018 inngå som en del av potten til organisasjoner som søker fra den søknadsbaserte delen av ordningen.

7.3. Mottakere etter §6a og 6b (organisasjoner uten automatinntekter)

Departementet tar utgangspunkt i den midlertidige ordningen i forslag til endelig modell. Det vil bli lagt opp til enkelte justeringer i ordningen, blant annet basert på erfaringer med ordningen i søknadsårene 2014-2015. Organisasjoner som søker om midler i ordningen vil bli vurdert årlig basert på gjeldende regelverk og kriterier. Det innebærer at det kan være noen organisasjoner som har mottatt midler i den midlertidige ordningen i perioden 2014-2017 som ikke nødvendigvis vil motta midler i en permanent ordning. Dette gjelder blant annet organisasjoner i kategori 7100 Interesseorganisasjoner dersom de ikke fyller vilkårene for å registrere seg i en av de godkjente kategoriene, og kan vise til at en sentral del av virksomheten er innenfor en av disse.

8. OVERGANGSORDNING

Departementet innførte en overgangsordning for perioden 2014-2017 med følgende formål:

1. Gi de organisasjonene som i dag mottar midler etter modell før 2014, jf. §4 i forskrift nr. 640 tid til å tilpasse seg endringer, og eventuelt tap av eller reduksjon i inntekter.
2. For å hente erfaring med nye kriterier og fordelingsmodell for å se på behov for eventuelle justeringer før permanent ordning innføres fra 2018.

Enkelte organisasjoner har spilt inn ønske om at overgangsordningen forlenges med inntil to år, mens noen organisasjoner har bedt om at overgangsordningen ikke forlenges. En forlengelse av overgangsordningen vil medføre ytterligere forsinkelser i etablering av en endelig modell for ordningen. Departementet foreslår derfor at overgangsordningen ikke forlenges utover 2017. Avhengig av tidsløpet for behandling av stortingsmeldingen om spill vil departementet vurdere behovet for en utvidelse av overgangsordningen for organisasjoner som søker midler etter §4. Organisasjoner som

mottar midler etter §6 i dagens ordning vil ikke bli vurdert for en egen overgangsordning, men må søke på lik linje med nye organisasjoner fra 2018.

9. SANKSJONSMULIGHETER, KLAGEBEHANDLING OG TILSYN

Det foreslås at Lotteri- og stiftelsestilsynet kan gjøre vedtak om midlertidig stans i utbetaling av tilskudd til organisasjoner som er under gransking for misbruk av andre statlige støtteordninger. Departementet forslår videre at dersom uberettiget tilskudd utbetales på bakgrunn av at en organisasjon har gitt ufullstendige eller uriktige opplysninger, kan det uberettigede beløpet kreves tilbakebetalt av Lotteri- og stiftelsestilsynet. I tilfeller hvor det er gitt tilsagn om tilskudd, men hvor tilskuddet ikke er utbetalt, kan tilskudd holdes tilbake for å dekke det uberettigede beløpet. En organisasjon kan ikke søke på nytt om tilskudd før et uberettiget tilskudd er tilbakebetalt. Lotteritilsynet kan føre tilsyn med at organisasjoner som mottar tilskudd bruker midlene i tråd med de rammer som følger av denne tilskuddsordningen og organisasjonens godkjenning etter lotteriloven. Klageadgangen gjelder i dag vedtak om foreløpig tilsagn om tilskudd, avslag på søknad om tilskudd og beslutning om avvisning av søknader. Det foreslås at tilsvarende klageadgang gjøres gjeldende for vedtak fattet av Lotteri- og stiftelsestilsynet som gjelder om en organisasjon oppfyller vilkårene for å bli tilskuddsberettiget, samt vedtak om midlertidig stans i utbetaling og vedtak om krav om tilbakebetaling. Lotterinemnda er klageinstans for Lotteri- og stiftelsestilsynets vedtak.

10. LOV- OG FORSKRIFTSENDRINGER

Forskrift 12. juni 2009 nr. 640 om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping gjelder for perioden 2014-2017 og må derfor endres for å kunne innføre en endelig modell for ordningen. Forslag til forskriftsendringer vil bli sendt på egen høring etter behandling av Stortingsmeldingen om spill.

11. FORHOLDET TIL EØS-AVTALEN

Ordningen skal ikke bidra til å krysssubsidere økonomisk virksomhet eller vri eller true med å vri konkurransen i EØS-området. Begrepet økonomisk virksomhet skal tolkes i samsvar med foretaksdefinisjonen etter EØS-avtalens regler om offentlig støtte.

Tilskuddsmottakere som har både økonomisk og ikke-økonomisk virksomhet skal ha separate regnskap for disse virksomhetene. Med økonomisk virksomhet menes virksomhet som består i å tilby varer og tjenester i et marked. Dette kan eksempelvis være utleie av kurs- eller kontorlokaler, kursvirksomhet mot betaling eller salg av ambulansetjenester. Departementet understreker at utbetalt tilskudd som senere blir ansett som ulovlig offentlig støtte av ESA kan resultere i et krav om at tilskuddet skal betales tilbake med renter og renters rente. Departementet foreslår derfor en videreføring av dagens rammeverk i ordningen fra 2018, jf. 11a i dagens forskrift som skal sikre at spillemidlene ikke bidrar til krysssubsidiering av økonomisk virksomhet eller vrir eller truer med å vri konkurransen i EØS-området.

Med hilsen

Lars Audun Granly (e.f.)
ekspedisjonssjef

Anne Sletmo
fagdirektør